

MIKKO SALMELA

Demokratian vastaisten ja sitä tukevien poliittisten liikkeiden emotionaalinen dynamiikka

Moraalinen suuttumus on aikamme tärkein poliittinen tunne. Mutta miksi se motivoi yhtäältä demokratiaa edistävää, yhteiskunnallisen osallisuuden ja vähemmistöjen oikeuksien vahvistamiseen määrätietoisesti tähtäävää poliittista toimintaa, kun se toisaalta liittyy uhriutuvaan ja toisten ryhmien oikeuksien rajoittamista vaativaan sekä väkivaltaisista keinoista tavoitteidensa ajamisessa usein suosivaan tai sympatisoivaan, demokratiaa rapauttavaan poliittiseen toimintaan? Ratkaisun tarjoaa emotionaalisten mekanismien teoria, joka selittää, kuinka uusliberaaleissa yhteiskunnissa usein viriävät häpeän, kateuden, nöyryytyksen ja voimattoman suuttumuksen kokemukset muuntuvat erilaisiksi poliittisiksi tunteiksi ja suuntautumisiksi riippuen siitä, tukahdutetaanko ne vai jaetaanko ne toisten samoin kokevien tai muiden empaattisten henkilöiden kanssa. Artikkelin esittelee kaunan ja solidaarisen tunteiden jakamisen emotionaaliset mekanismit sekä niiden tuottaman toimintadynamiikan ilmenemisen eräissä demokratiaa edistävissä ja vastustustavissa poliittisissa ja yhteiskunnallisissa liikkeissä.

1. Johdanto: koetut vääryydet ja syytösten politiikka

Imastonmuutos, Ukrainan sota, Covid-19 pandemia ja Yhdysvaltojen nykyhallinnon uhittelu Grönlannin haltuunotosta ovat esimerkkejä kriiseistä, jotka haastavat demokraattisten valtioiden johtajia päättäväiseen toimintaan liberaalien arvojensa puolustamiseksi. Samaan aikaan autoritaariset populistit hyödyntävät monikriisin tilannetta lietsomalla vihaa, turhautumista ja epävarmuutta, jotka kulkevat käsi kädessä luottamuksen heikkenemisen ja demokratian rapautumisen kanssa¹. Tutkimukset affektiivisesta polarisaatiosta korostavat kansalaisten pettymyksen, turhautumisen, epäoikeudenmukaisuuden ja suuttumuksen tunteita, jotka kiertävät toisiinsa vihamielisesti suhtautuvien ryhmien välillä ja keskuudessa². Tällainen syytösten politiikka (*grievance politics*), joka kanavoi kansalaisten syytöksiä todellisista tai koetuista vääryyksistä (*grievances*), on nykypolitiikan uusin ja vähiten tutkittu muoto³. Vaikka ensimmäiset tutkimukset syytösten politiikasta ovat kohdistuneet liberaalin demokratian vastaisiin radikaalioikeistolaisiin ja autoritaarisiin liikkeisiin ja niiden poliittisiin johtajiin, koetut vääryydet ja niihin liittyvät tunteet ovat lähtökohtaisesti poliittisesti neutraaleja.

Kansalaisten voimakkaat kokemukset vääryyksistä ovat poliittisesti tärkeitä. Ne viestivät sosiaalisista, poliittisista

ja taloudellisista kriiseistä ja epämiellyttävistä totuuksista, joita ovat esimerkiksi resurssien ja mahdollisuuksien epätasainen jakautuminen, tulojen ja varallisuuden kasvava epätasa-arvo, yhteiskunnallinen osattomuus sekä alueellinen eriarvoistuminen. Kriisien herättämien tunteiden kanavoituminen erilaisten poliittisten liikkeiden kannatuksi riippuu siitä, jättävätkö poliittiset päättäjät kansalaisten kokemat vääryydet ja niihin liittyvät suuttumuksen, turhautumisen, nöyryytyksen, pettymyksen ja voimattomuuden tunteet huomiotta, vai ymmärtävätkö he kansalaisten kokemukset signaaleiksi yhteiskunnallisista ongelmista, joiden ratkaisemiseen he tarttuvat määrätietoisesti. Tällainen toiminta vahvistaa kansalaisten luottamusta demokraattiseen järjestelmään sekä heidän vaikutusmahdollisuuksiinsa demokratian periaatteisiin sitoutuneiden yhteiskunnallisten ja poliittisten liikkeiden kautta. Sen sijaan kansalaiset, jotka eivät koe tulevaisuutta kuulluiksi, ovat helppoja uhreja populistisille ja autoritaarisille poliittisille toimijoille. Tällaiset toimijat vahvistavat kansalaisten kokemusta kriiseistä, joiden syntipukeiksi he nimeävät erilaisia ryhmiä, kuten pakolaiset ja maahanmuuttajat, seksuaalivähemmistöt, perinteisen median sekä liberaalin kulttuurisen ja poliittisen eliitin.

Jos samanlaisista vääryyden kokemuksista voidaan päätyä kannattamaan sekä demokratiaa tukevia että sitä vastustavia poliittisia liikkeitä ja johtajia, täytyy ymmärtää paremmin niitä emotionaalisia prosesseja, joissa vääryyden

kokemukset muuntuvat yhtäältä rakentavaa ja määrätietoista kollektiivista toimintaa motivoiviksi tunteiksi ja toisaalta hajottavaa, usein impulsiivista kollektiivista käyttäytymistä motivoiviksi tunteiksi. Poliitiikan tutkija Chantal Mouffe tekee samankaltaisen eron *agonistisen* ja *antagonistisen* politiikan välillä⁴. Agonistinen politiikka näkee vastustajat vapauden ja tasa-arvon ihanteet jakavina mutta niiden toteuttamisesta erimielisinä poliittisina kilpailijoina, kun taas antagonistinen politiikka suhtautuu vastustajiin tuhottavina vihollisina. Moraalisen suuttumuksen tunteet ovat keskeisiä molemmissa, mutta antagonistiseen politiikkaan liittyy lisäksi vihan, halveksunnan ja katkeruuden tunteita. Ne puuttuvat agonistisesta politiikasta, jossa kielteisten tunteiden ohella keskeisiä ovat ilo, toivo ja ylpeys⁵. Tässä artikkelissa esitellään emotionaalisten mekanismien teoria ja esitetään, miten sitä voidaan soveltaa eri yhteiskunnallisten ja poliittisten liikkeiden tarkasteluun. Tavoitteena on selittää, miten eri poliittisten liikkeiden piirissä vaikuttavat emotionaaliset mekanismit eroavat ja mistä nämä erot voivat johtua.

Empiiristen tutkimusten pohjalta kehitetty emotionaalisten mekanismien teoria⁶ pyrkii selittämään demokratiaa tukevien ja sitä vastustavien poliittisten liikkeiden emotionaalista dynamiikkaa. Se esittää, kuinka yhteiskunnassa koettuihin vääryyksiin alkuperäisesti liittyvät kansalaisten suuttumuksen, turhautumisen ja pettymyksen tunteet muuntuvat yksilön vastuuta menestyksestään ja tappioistaan korostavissa uusliberaaleissa yhteiskunnissa usein itseen kohdistuviksi voimattoman suuttumuksen, nöyryyksen, häpeän ja kateuden tunteiksi sekä näihin liittyviksi voimattomuuden ja alemmuuden tuntemuksiksi.⁷ Se, mitä näille itseen kohdistuville tunteille seuraavaksi tapahtuu, erottaa demokratiaa tukevia ja sen vastaisia yhteiskunnallisia liikkeitä. Kun itseen kohdistuvat kielteiset tunteet ja tuntemukset tukahdutetaan erilaisten psyykkisten puolustusmekanismien avulla, ne muuntuvat toisiin kohdistuviksi moraalisen suuttumuksen, vihan, halveksunnan ja katkeruuden tunteiksi.⁸ Nämä tunteet voidaan helposti kohdistaa erilaisiin tahoihin, koska niiden yhteys alkuperäisiin koettuihin vääryyksiin on katkenut tukahduttamisen myötä. Kun itseen kohdistuvat kielteiset tunteet ja tuntemukset sen sijaan jaetaan muiden samoin tuntevien tai muuten empaattisten henkilöiden kanssa, tämä mahdollistaa näiden tunteiden takaisinkytkennän alkuperäisiin koettuihin vääryyksiin, joka puolestaan edistää kollektiivista toimintaa näiden vääryyksiin korjaamiseksi. Laajempi selonteko emotionaalista mekanismeista, niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä poliittisista liikkeistä, joissa nämä mekanismit ovat tunnistettavissa, avaa tätä dynamiikkaa yksityiskohtaisemmin.

Sitä ennen on kuitenkin paikallaan lyhyesti täsmentää, mitä tässä esityksessä tarkoitetaan tunteilla sekä kenen tunteista emotionaalisten mekanismien teoria pyrkii ensisijaisesti puhumaan. Ymmärrän tunteet relationaaliseksi, yksilön ja tämän ympäristön vuorovaikutuksessa rakentuviksi ja tätä suhdetta ilmentäviksi kokonaisvaltaisiksi vasteiksi. Tunteisiin kuuluu useita osatekijöitä. Näitä ovat vuorovaikutustilanteen arvioiva havainto, tiettyjä her-

mostollisia ja fysiologiaa muutosia, kasvoniilmeitä ja eleitä, käyttäytymistäipumuksia, sekä subjektiivisia kokemuksia, joissa hermostollisten, fysiologisten ja motoristen muutosten tuottamat tuntemukset ”vääjäävät” havainnon tunteen kohteesta pelottavaksi, loukkaavaksi, surettavaksi ja niin edelleen.⁹ Tunteet ovat evoluutioissa kehittyneitä sopeutumismekanismeja, jotka luonnonvalinta ja kulttuurinen oppiminen ovat asettaneet tunnistamaan ympäristössä esiintyviä keskeisiä vuorovaikutusteemoja, kuten vaaroja, loukkauksia ja menetyksiä¹⁰. Kullakin tunnetyypillä, kuten pelolla, suuttumuksella ja surulla, on sille ominainen vuorovaikutusteema (*core relational theme*), joka jäsentää tunteen muita osatekijöitä¹¹. Koska tunteet rakentuvat yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa, niitä on luontevinta tutkia tässä kontekstissa. Toisaalta yksilöt muodostavat representaatioita eli edustuksia, kuten muistikuvia ja ennakoita jo tapahtuneista sekä tulevista vuorovaikutustilanteista, ja nämä voivat aktivoida tunteita myös tilanteiden ulkopuolella.

Emotionaalisten mekanismien teoria on neutraali sille, kenen tunteista puhutaan. Poliittisten liikkeiden kontekstissa teoria puhuu kuitenkin ensisijaisesti kannattajien tunteista, joita liikkeiden johtajat pyrkivät säätämään omien tarkoituksiperiensä mukaisesti. On kiinnostava kysymys, missä määrin uskottavan poliittisen johtajan on täytynyt käydä läpi samanlaisia emotionaalisia prosesseja kuin johtamansa liikkeen kannattajat voidakseen tehokkaasti vaikuttaa heihin. Kysymys voidaan esittää esimerkiksi Donald Trumpin ja Vladimir Putinin kohdalla. Ensin mainitun osalta joitain viitteitä saadaan hänen veljentyttärensä Mary Trumpin sedästään kirjoittamista kirjoista, kuten *Too Much and Never Enough* (2020)¹². Myös Putin, joka oli Itä-Saksaan komennettu KGB-eversti 1990-luvun alussa Neuvostoliiton romahtaessa, koki menetyksen, häpeän ja nöyryyksen tunteita tietävästi myös henkilökohtaisesti¹³. Vaikka joissain tapauksissa näyttää ilmeiseltä, että emotionaalisten mekanismien teoria voi selittää myös poliittisten johtajien emotionaalisia prosesseja ja habitusta, äänestäjien tunteiden taitava säätely emotionaalisten mekanismeja edistävällä tavalla on mahdollista jakamalla tunteita omakohtaisessa kokemuksessa. Toisaalta teoria soveltuu hyvin ryhmien kuten puolueiden, emotionaalisen vuorovaikutuksen dynamiikan tarkasteluun, koska se esittää hypoteeseja siitä, millaisia tunteita yhtäältä demokratiaa tukevien ja toisaalta sitä vastustavien liikkeiden piirissä jaetaan. Niinpä affektiivisten käytäntöjen¹⁴ ja tunnesääntöjen¹⁵ tarkastelu on tärkeää emotionaalisten mekanismien ryhmätason prosessien tutkimuksessa.

2. Emotionaaliset mekanismit yhteiskunnallisissa yhteyksissään

2.1 Mitä ovat emotionaaliset mekanismit?

”Emotionaalisen mekanismin” (*emotional mechanism*) käsitteen esitteli alun perin tieteenfilosofi Jon Elster teoksessaan *Alchemies of the Mind* (1999), jossa hän erittelee esimerkkejä useista emotionaalista mekanismeista lä-

”Emotionaaliset mekanismit käynnistyvät tietyistä tunteista, jotka muuntuvat toisiksi tunteiksi prosessissa, joka vaikuttaa samalla tunteen kokijan arvoihin ja identiteettiin.”

hinnä kaunokirjallisissa teksteissä. Elster ei kuitenkaan tarjoa selkeää määritelmää siitä, mikä tekee emotionaalista prosessista ”mekanismin”. Hänen aiemmin toisaalla esittämänsä mekanismikäsitystä voidaan ehkä silti soveltaa tässä yhteydessä: ”Mekanismi selittää avaamalla mustan laatikon ja näyttämällä sisäisen koneiston hammaspyörät ja rattaat. Mekanismi tarjoaa jatkuvan ja yhtenäisen kausaalisten tai intentionaalisten yhteyksien ketjun selittävän (*explanans*) ja selitetävän (*explanandum*) välillä.”¹⁶ Tämä luonnehdinta on yhdenmukainen mekanismin uudempien määritelmien kanssa, joiden mukaan ”ilmiön mekanismi koostuu entiteeteistä ja toiminnoista, jotka on järjestetty siten, että ne ovat [kausalisesti] vastuussa ilmiöstä”¹⁷. Emotionaaliset mekanismit selittävät tiettyjen tunteiden muuntumisen tietyiksi toisiksi tunteiksi avaamalla prosessin, joka johtaa tällaisiin muunnoksiin, sen osatekijät sekä niiden keskinäiset suhteet. Tällaiset emotionaaliset muutokset voidaan luokitella mekanismeiksi, koska niillä on tietty alkutila ja lopputila, joiden ajallinen ja henkilöiden välinen säännönmukaisuus vaatii selitystä. Emotionaaliset mekanismit eroavat sosiaalipsykologiassa tutkitusta tunteiden säätelystä¹⁸, koska niiden aiheuttama tunteiden, arvojen ja identiteetin muutos on selkeästi määritelty kullekin mekanismille, eikä se riipu yksilön valitsemasta säätelystrategiasta.

Emotionaaliset mekanismit käynnistyvät tietyistä tunteista, jotka muuntuvat toisiksi tunteiksi prosessissa, joka vaikuttaa samalla tunteen kokijan arvoihin ja identiteettiin. Salice ja Salmela erottavat emotionaalisisissa mekanismeissa neljä osatekijää, jotka seuraavat toisiaan ajallisessa järjestyksessä: (1) emotionaalinen dissonanssi, (2) uudelleenarviointi, (3) tunteen muutos ja (4) uuden tunteen kollektivisointi¹⁹. Ensimmäinen komponentti on emotionaalinen dissonanssi, jolla Salice ja Salmela tarkoittavat ”hedonisesti negatiivista tilaa, joka määrittellään alemmuuden tai voimattomuuden/avuttomuuden tun-

teeksi, joka puolestaan johtuu henkilön (koetusta) kyvyttömyydestä (i) toimia tunteen luontaisten toimintataipumusten mukaisesti tai (ii) ilmaista tunnetta, jos se on sosiokulttuurisesti stigmatisoitu, tai molemmista syistä”²⁰. Emotionaalisen dissonanssin käsite, jonka esitteli Arlie Hochschild klassisessa tunnetyötä käsittelevässä teoksessaan *The Managed Heart* (1983), viittaa ristiriitaan henkilön tuntemien ja ilmaisemien tunteiden välillä²¹. Salice ja Salmela erittelevät tarkemmin, miten tällainen ristiriita, jossa tiettyjä koettuja tunteita ei voida ilmaista, vaikuttaa itseensä²². Kateuden, häpeän, nöyryydyksen ja voimattoman suuttumuksen fenomenologia on samankaltainen siltä osin, että ne herättävät kielteisiä alemmuuden ja voimattomuuden ja/tai avuttomuuden tuntemuksia, jotka heikentävät itsetuntoa ja yhdessä motivoivat koetun tunteen uudelleenarviointia.

Emotionaalisten mekanismien toinen komponentti on uudelleenarviointi. Sen tehtävä on säädellä itseän kohdistuvien kielteisten tunteiden, kuten kateuden, häpeän, nöyryydyksen ja voimattoman suuttumuksen, tuottamaa turhautumista ja uhkaa itsetunnolle sekä sosiaaliselle tunnustukselle muuntamalla nämä tunteet toisiksi, vähemmän tuskallisiksi muihin kohdistuviksi tunteiksi. Uudelleenarviointia ei tyypillisesti motivoi uusi informaatio, jota tunteen kokija olisi saanut ennen tunteen muutosta tai sen aikana, joskin mekanismit eroavat toisistaan tässä suhteessa, sillä solidaarinen tunteiden jakamisen mekanismi sisältää tietoisuuden siitä, että on muita, jotka tuntevat samoin. Voidaan erottaa kolme erilaista uudelleenarviointia. Ensimmäinen uudelleenarviointi voi koskea tunteen kohdetta, kuten kun arvokas hyödyke G arvioidaan uudelleen arvottomaksi. Toiseksi se voi kohdistua toiseen, kilpailijaksi miellettyyn, henkilöön R, joka omistaa arvokkaan hyödykkeen G ja jonka omistus arvioidaan epäeettiseksi, kuten vääryydellä tai viekkauksella hankituksi. Kolmanneksi uudelleenarviointi voi keskittyä tunteen kohteeseen, mikä aiheuttaa muutoksen alkupe-

räisen tunteen intentionaalissa rakenteessa ja tyyppissä. Esimerkki on häpeän muuntuminen suuttumukseksi, kun häpeään kuuluva itsen arviointi arvottomaksi ja voimattomaksi muutetaan arvovaltaiseksi ja voimakkaaksi, mikä mahdollistaa toisen henkilön arvioinnin muuttumisen oikeutetusta kriitikosta kiusaajaksi, jolle on perusteltua olla suuttunut.

Tunteen muutos on tulosta uudelleenarvioinnista. Kateus voi muuttua joko moraaliseksi suuttumukseksi tai sääliksi riippuen siitä, keskittyykö uudelleenarviointi kilpailijaan R vai arvostettuun hyödykkeeseen G. Tai suuttumus muuttuu vihaksi, kun arviointi toisesta syyllisenä rikkomuksiin muuttuu arvioinniksi toisesta moraalittomana, ilkeänä ja kykenemättömänä muutokseen, mikä on vihan tyyppillinen arviointi²³. Jos henkilö onnistuu arvioimaan uudelleen joko alkuperäisen tunteen intentionaalisen kohteen tai omat pitkän aikavälin arvostuksensa, emotionaalinen dissonanssi häviää. Siitä huolimatta on kyseenalaista, voiko tällainen tunteen muutos onnistua poistamaan emotionaalisen dissonanssin kokonaan, varsinkin jos dissonanssin aiheuttaneet olosuhteet eivät muutu.

Kollektivisointi, eli uuden tunteen sosiaalinen jakaminen, on tärkeä tapa vahvistaa uudelleenarviointia, koska jakaminen antaa tunteelle suuremman koetun oikeutuksen, kuten Smith ja muut huomauttavat²⁴. Jotta tunteiden jakaminen olisi mahdollista, niiden kohde on yleistettävä. Niinpä moraalinen suuttumus tai viha kohdistuu ryhmiin, joiden jäsenillä katsotaan olevan yhteisiä kielteisiä piirteitä, tai ne kohdistuvat tällaisiin ryhmiin liittyviin henkilöihin, kuten poliittisiin johtajiin tai julkikiisiin. Vastaavasti yhteiskunnalliset ja poliittiset liikkeet ovat yhteisöjä, joissa emotionaalisten mekanismien tuloksena syntyvät tunteet vahvistuvat niiden kollektivisoinnin kautta, ja niiden johtajat ovat usein taitavia tunteiden manipuloijia, jotka tarjoavat kohteita näille tunteille. Turner huomauttaa, että vuorovaikutusrituaaleissa tapahtuva tunteiden sosiaalinen jakaminen herättää myös positiivisia tunteita, kuten iloa ja ylpeyttä sosiaalisista identiteeteistä, joiden puitteissa kielteisiä tunteita muita kohtaan koetaan²⁵. Nämä positiiviset tunteet, samoin kuin jaetut toisiin kohdistuvat kielteiset tunteet, lievittävät emotionaalisia mekanismeja ruokkiviin tunteisiin sisältyviä alemmuuden ja voimattomuuden tuntemuksia.

2.2 Kaunan ja solidaarisen tunteiden jakamisen emotionaaliset mekanismit

Aiempi tutkimus on tunnistanut kaksi erilaista emotionaalista mekanismia: *ressentimentin*, joka suomeksi kääntyy lähinnä kaunaksi (EMRes), ja solidaarisen tunteiden jakamisen (EMSoS)²⁶. Niiden tärkein ero on siinä, miten kateuden, häpeän, nöyryyksen tai voimattoman suuttumuksen käynnistävät tunteet joko tukahdutetaan tai jaetaan toisten kanssa. Tähän eroon liittyy muita tärkeitä eroja. Ensimmäinen koskee uudelleenarviointia, joka EMResissä on tiedostamaton, implisiittinen ja yksilöllinen, kun taas EMSoSissa se tapahtuu tyyppillisesti tietoisesti keskustelemalla koetuista vääryyksistä ja niiden herättämistä

tunteista samanlaisia kokemuksia omaavien tai muuten empaattisten henkilöiden kanssa. Toinen ero koskee tunteen muutosta ja uuden tunteen kollektivisointia. EMSoSissa yhteisöllinen vuorovaikutus antaa siinä syntyvälle uudelleenarvioinnille enemmän koettua oikeutusta. Yhteisöllisyys kytkeytyy tässä mekanismeissa myös kollektiivisiin ponnisteluihin niiden olosuhteiden muuttamiseksi, joissa mekanismin liikkeellepanevat tunteet ovat virinneet.

Kaunan mekanismin tehtävä on hallita turhautumista ja itsetuntoon sekä sosiaaliseen tunnustukseen kohdistuvia uhkia kahden rinnakkaisen uudelleenarviointiprosessin avulla. Ensinnäkin se, mitä halutaan tai arvostetaan, mutta mikä on saavuttamaton, arvioidaan uudelleen ei-toivottavaksi ja arvottomaksi, ja sen sijaan omaksutaan uudet, helpommin saavutettavissa olevat arvot. Toiseksi yksilön identiteetti epäonnistuneena tai alempiarvoisena muuttuu uudeksi identiteetiksi, jossa hän kokee olevansa jalo ja ylivertainen. Tällainen uudelleenarviointi tunnetaan nimellä ”happamat rypäleet”, tai suomalaisittain ”happamat pihlajanmarjat” – paradoksaalisesti, koska pihlajanmarjat ovat happamia. Ilmaisui viittaa Aisopoksen satuun ketusta, joka ei yltänyt himoitsemiinsa makeisiin rypäleisiin ja siksi julisti ne happamiksi, mikä käänsi hänen identiteettinsä häviäjämästä voittajaksi. Itseä voidaan myös arvioida etnisyyden, uskonnon tai sukupuolen kaltaisen ryhmäidentiteetin kautta, jolloin henkilökohtaiset vastoinkäymiset voidaan tulkita omaan ryhmään kohdistuvan vääryyden ilmentymiksi. Tämä on voimaannuttavampaa kuin vastoinkäymisten ottaminen omalle vastuulle.

Kaunan mekanismi käynnistyy muista kielteisistä tunteista, kuten kateudesta, häpeästä, nöyryytyksestä tai voimattomasta suuttumuksesta – joko henkilökohtaisista tai ryhmäperustaisista – tilanteista, joissa henkilö tuntee olevansa voimaton toimimaan niiden pohjalta tai edes ilmaisemaan näitä tunteita. Nämä tunteet, joille ovat ominaisia voimattomuuden ja alemmuuden tuntemukset, muuttuvat psyykkisten puolustusmekanismien, kuten tukahduttamisen, eristämisen, lohkomisen ja projisoinnin vaikutuksesta kaunaiseksi moraaliseksi suuttumukseksi, vihaksi tai halveksunnaksi vihollisina pidettyjä ryhmiä kohtaan.²⁷ Puolustusmekanismit saavat yhteisöllisiä muotoja niitä tukevissa ja vahvistavissa kollektiivisissa käytännöissä, kuten vuorovaikutusrituaaleissa, kulttuurisissa keskusteluissa ja kertomuksissa sekä institutionaalisissa säännöissä ja järjestelyissä²⁸, joiden puitteissa kaunasta kumpuavia tunteita sekä niihin liittyviä arvoja ja identiteettejä jaetaan. Siinä missä demokratiaa edistävien liikkeiden emotionaaliseen dynamiikkaan liittyy tulevaisuuteen ja sen avoimiin mahdollisuuksiin suuntautuva toivo, demokratian vastaisia liikkeitä elähdyttää menneiden, ”vanhojen hyvien aikojen” palauttamiseen voimakkaan johtajan johdolla suuntautunut nostalgia, jota Reicher ja Ulusahin luonnehtivat oivaltavasti ”perverssiksi toivon politiikaksi”²⁹. Toivo on kieroutunutta, sillä tämän demokratian vastaisten liikkeiden kampanjatilaisuuksissa jaetun tunteen positiivisuutta nakertaa siihen liittyvä halu kostaa niille, jotka nähdään syyllisinä oman ryhmän etuoikeutetun aseman menetykseen tai sen uhkaan³⁰.

Koska kaunan mekanismin tuottamat uudet tunteet, arvot ja identiteetit perustuvat alkuperäisen tilanteen uudelleenarviointiin, joka ei yleensä ole muuttunut, niitä täytyy vahvistaa jakamalla ne samanmielisten kanssa. Toisaalta käynnistävien tunteiden tukahduttaminen jättää ne koetut vääryydet, joihin nämä tunteet alun perin liittyvät, tunnistamatta ja ratkaisematta, mikä altistaa yksilön samoille tunteille myös tulevaisuudessa riippumatta uudelleenarvioinnista ja uusien tunteiden jakamisesta. Jakamisessa syntyvä kiintymys ryhmän muita jäseniä kohtaan jää myös kaunan yhteydessä pinnalliseksi sekä epäluulon ja epävarmuuden leimaamaksi³¹, koska kiintymykseen liittyy toisten ehdollinen hyväksyntä uuden identiteetti-ihanteen mukaisina. Tällainen kyräilevä yhteisöllisyys ei myöskään motivoi ryhmän jäseniä rakentamaan poliittiseen toimintaan. Päinvastoin se lisää taipumusta turvautua väkivaltaiseen toimintaan, niin ryhmän sisäisissä kiistoissa kuin suhtautumisessa ulkoisiin vastustajiin³².

EMSoS käynnistyy samanlaisissa olosuhteissa kuin EMRes, mutta se tuottaa erilaisia tuloksia, koska sekä sen käynnistävät että sen seurauksena syntyvät tunteet jaetaan sosiaalisesti. Käynnistävät tunteet, kuten kateus, häpeä, nöyryytys ja voimaton suuttumus – joko yksilöllinen tai ryhmäperustainen – muuttuvat sosiaalisessa jakamisessa ja kollektiivisessa uudelleenarvioinnissa kollektiiviseksi demokraattiseksi moraaliseksi suuttumukseksi (*democratic resentment*)³³. Demokraattinen moraalinen suuttumus kohdistuu heihin, joita syytetään koetuista vääryyksistä, joihin prosessin käynnistäneet tunteet liittyivät³⁴. Tämä emotionaalinen mekanismi synnyttää myös iloa, toivoa ja ylpeyttä, jotka yhdistyvät yksilöiden lisääntyneeseen pystyvyyteen sekä yhteistoimintaan yhteisten tavoitteiden puolesta³⁵. Alhainen itsetunto, jota koetaan prosessin käynnistävien tunteiden yhteydessä, muuntuu emansipoituneeksi ja optimistiseksi ilman, että yksilön identiteetti ja arvot muuttuvat. Päinvastoin ne vahvistuvat, ja demokraattista moraalista suuttumusta koetaan saman identiteetin ja arvojen näkökulmasta kuin mekanismin käynnistäviä tunteita. Yksityisesti halutun mutta saavuttamattoman arvon merkitys vahvistuu, ja se muuttuu kollektiiviseksi päämääräksi, jota tavoitellaan yhteistoiminnassa toisten kanssa, joihin muodostuvat vahvat solidaarisuuden siteet sekä ennen kollektiivista toimintaa että sen aikana³⁶.

2.3. Uhrius syytösten politiikan keskiössä ja emotionaalisia mekanismeja erottavana tekijänä

Emotionaalisten mekanismien teoria auttaa selittämään syytösten politiikkaan olennaisesti kuuluvaa uhriutumista³⁷. Uhriuden retoriikalla ratsastavat niin Donald Trump, joka selittää Yhdysvaltain hallitsevaan enemmistöryhmään eli valkoisiin kuuluville näiden olevan maahanmuuttajien, seksuaalivähemmistöjen, perinteisen median ja liberaalin poliittisen eliitin uhreja³⁸, kuin Vladimir Putin, joka oikeuttaa raa'an hyökkäyssotansa Ukrainassa väittämällä Venäjän olevan länsimaiden ja niiden puolustusliiton NATO:n aggressiivisen laajenemispoliitiikan uhri³⁹. Uhriutuminen on myös Suomessa perus-

suomalaisten johtava viestintästrategia. Toistuva kaava on perussuomalaisen poliitikon julkinen rasistinen tai seksistinen kommentti, jonka voimakkaan paheksunnan kyseinen poliitikko ja perussuomalaisen puolueen edustajat leimaavat herkkähäipiäisten tosikkojen ja mielensä pahoittajien ylireagoinniksi uhriutuen itse sananvapauden marttyyreina. Samalla tarjotaan puolueen kannattajille mahdollisuus uhriutua eliitin väärinkohtelemana ryhmänä⁴⁰. Ruth Wodak on nimittänyt tätä kaavaa ”oikeistopopulismien ikiliikkujaksi” (*right-wing populism perpetuum mobile*)⁴¹.

Uhriuden keskeisyys demokratian vastaisessa syytösten politiikassa ei ole sattumaa, sillä se on kaunan mekanismin ytimessä. Se liittyy kaunaa ruokkiviin tunteisiin, kuten kateuteen, häpeään, nöyryytykseen ja voimattomaan suuttumukseen, joskin itseään soimaavana. Näiden tunteiden kokija syyttää itseään tappioistaan ja epäonnistumisistaan. Kaunan mekanismi mahdollistaa itsesyytösten muuttumisen toisia syyttäväksi uhri-identiteetiksi, joka puolestaan oikeuttaa toisiin suuntautuneet tunteet, kuten kaunaisen moraalisen suuttumuksen, halveksunnan ja vihan niitä kohtaan, joita uhriudesta syytetään. Olennaista on, että syntipukit ovat konkreettisia ryhmiä ja tahoja kuten maahanmuuttajat⁴², ilmastoaktivistit⁴³, seksuaalivähemmistöt⁴⁴ tai eliitit ja EU⁴⁵, koska selkeään kohteeseen suunnattu viha voimaantuttaa enemmän kuin epämääräinen. Ei ole ongelma, ettei uhriudesta ole ulospääsyä syntipukkien todellisen tai otaksutun vaikutusvallan tai ylivoimaisuuden takia; päinvastoin kaunainen syytösten politiikka elää uhriuden jatkuvuudesta. Uhrius antaa kantajilleen moraalisen ylemmyyden henkisen selkänöjan, jonka turvin he voivat tuntea itsensä voittajiksi riippumatta siitä, millaiset heidän konkreettiset elämäolosuhteensa ovat. Tämä riittää myös kaunaista syytösten politiikkaa edustaville puolueille. Ne eivät pyri edistämään kannattajiensa hyvinvointia; päinvastoin ne kannattavat usein uusliberaalia niukkuuden politiikkaa, josta näiden puolueiden kannattajat kärsivät eniten. Mutta puolueet pitävät huolen, että ne tarjoavat kannattajilleen syntipukkeja, joiden avulla nämä voivat pitää kiinni moraalisesti ylivertaisesta uhrin identiteetistään.

Moraalisesti tavoiteltu uhrin status on ollut keskeinen myös alistettujen ja sorrettujen ryhmien poliittisissa liikkeissä, kuten naisten, rodullisten vähemmistön ja seksuaalivähemmistöjen yhtäläisiä oikeuksia ajaneissa kansalaisoikeusliikkeissä. Kaunainen uhrius poikkeaa kuitenkin profiililtaan näistä perinteisistä uhreista, jotka ovat tavoitelleet uhriuttaan ylläpitäneiden rakenteiden, olosuhteiden ja normistojen purkamista yhteiskunnallisen ja poliittisen toiminnan keinoin. Perinteisille uhreille on ominaista empatia muita uhreja kohtaan⁴⁶, inklusiivinen uhrius, eli ymmärrys, että muutkin voivat olla uhreja⁴⁷, sekä kyky irtautua uhriudesta integroitumalla demokraattiseen yhteiskuntaan uhriuden poliittisen tunnustamisen ja sen vääryyksiä korjaavan oikeudenmukaisuuden kautta⁴⁸. Koska kaunainen uhrius ei motivoi tavoittelemaan koettujen vääryyksien taustalla alkuperäisesti olevien rakenteiden ja

”Koska kaunainen uhrius ei motivoi tavoittelemaan koettujen vääryyksien taustalla alkuperäisesti olevien rakenteiden ja olosuhteiden muutosta, pitäminen kiinni uhriuden antamasta moraalista statuksesta on sille tärkeämpää.”

olosuhteiden muutosta, pitäminen kiinni uhriuden antamasta moraalista statuksesta on sille tärkeämpää. Tämän lisäksi sillä on muita perinteisestä uhriudesta poikkeavia ominaisuuksia. Näihin kuuluvat empatian häiriintyminen⁴⁹, moraalinen elitismi⁵⁰, kilpailullinen tai eksklusiivinen uhrius⁵¹, kyvyttömyys antaa anteeksi, uhriuden ja siihen liittyvien tunteiden märehäilyminen⁵², kyvyttömyys irtautua uhrin asemasta, joka pitää yllä voimattomuutta, itsesääliä ja moraalista yliherkkyyttä⁵³, riippuvuus uhrin asemaan liittyvistä eduista⁵⁴ sekä empiirinen yhteys kollektiiviseen narsismiin⁵⁵. Havainnollistan näitä erilaisia uhriuden muotoja seuraavassa osiossa, jossa erittelen kaunan ja solidaarisen tunteiden jakamisen emotionaalisten mekanismien yhteiskunnallisia olosuhteita sekä näiden mekanismien ilmenemistä eräissä yhteiskunnallisissa ja poliittisissa liikkeissä.

3. Emotionaaliset mekanismit yhteiskunnallisissa ja poliittisissa liikkeissä sekä niitä ruokkivat yhteiskunnalliset olosuhteet

3.1 Emotionaalisten mekanismien yhteiskunnalliset olosuhteet

Kaunan ja solidaarisen tunteiden jakamisen emotionaaliset mekanismit eivät toimi sosiaalisessa tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat sosiaaliset rakenteet, joihin kuuluvat sekä hallitsevat ideologiat, arvot ja normit – mukaan lukien tunnesäännöt⁵⁶ – että tosiasialliset

olosuhteet, kuten talouskriisit, massatyöttömyys, pandemiat, maahan saapuvien pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrä, yhteiskunnan ideologisten arvojen ja todellisten käytäntöjen väliset ristiriidat ja niin edelleen. Tällaiset rakenteelliset ja kulttuuriset olosuhteet liittyvät *emotionaalisiin mahdollisuusrakenteisiin*. Nämä makrososiologiset olosuhteet edistävät tiettyjen tunteiden viriämistä ja ehkäisevät toisten tunteiden syntymistä⁵⁷. Epävarmuus ja ahdistus taloudellisesta taantumasta ja työttömyydestä kärsivässä yhteiskunnassa ovat ilmeisiä esimerkkejä, samoin kuin kateus ja häpeä yhteiskunnassa, joka edistää ihmisten välistä kilpailua ja asettaa vastuun menestyksestä ja epäonnistumisesta yksilölle⁵⁸. Sen sijaan hyvä työllisyys ja turvatut tulevaisuudennäkymät oletettavasti estävät maahanmuuttajia kohtaan tunnettua vihaa ja katkeruutta. Emotionaalisia mahdollisuusrakenteita pidetään myös yllä sosiaalisilla ja kulttuurisilla prosesseilla, jotka tekevät tietyistä tunteista näkyvämpiä, toivottavampia ja hyväksyttävämpiä kuin toisista. Pelko ”pelon kulttuurissa”⁵⁹ ja onnellisuus kulttuurissa, joka korostaa positiivisten tunteiden ilmaisemisen tarvetta⁶⁰, ovat esimerkkejä tunteista, joita tietyt tunne-elämän mahdollisuusrakenteet edistävät ja jotka heijastavat myös hallitsevaa tunne-elämän kulttuuria ja sen tunnesääntöjä.

Itseen kohdistuvien kielteisten tunteiden solidaarinen jakaminen on todennäköisempää olosuhteissa, joissa ihmiset kärsivät samalla tavoin esimerkiksi talouskriiseistä tai hallitusten toteuttamista uusliberaaleista säästötoi-

”Itseen kohdistuvien kielteisten tunteiden solidaarinen jakaminen on todennäköisempää olosuhteissa, joissa ihmiset kärsivät samalla tavoin esimerkiksi talouskriiseistä tai hallitusten toteuttamista uusliberaaleista säästötoimista.”

mista. Tällaisissa olosuhteissa yksittäisillä kansalaisilla on vähemmän perusteita syyttää itseään työpaikan, kodin tai turvallisen elämän edellytysten menettämisestä palkkojen, eläkkeiden ja julkisten palvelujen leikkausten seurauksena. Sen sijaan he todennäköisemmin kokevat itsensä uusliberaalin politiikan uhreiksi ja syyttävät poliitikkoja ja instituutioita, joita he pitävät vastuullisina vaikeasta tai epävarmasta tilanteestaan⁶¹. Tällainen tilanne oli Kreikassa ja Espanjassa, joissa 2010-luvun alkupuolella toteutettiin radikaalimpia ja näkyvämpiä säästötoimia kuin Länsi- ja Pohjois-Euroopan maissa, jotka osallistuivat näille maille myönnettyihin tukilainoihin samalla kun ne itse kamppailivat taantumassa.

Kaunan emotionaalinen mekanismi on puolestaan yleisempi yhteiskunnissa, joissa kansalaiset joutuvat kohtaamaan uusliberaalin niukkuuden politiikan seuraukset ja oman haavoittuvuutensa yksilöllisemmin. Tämä myötävaikuttaa siihen, että kansalaiset ottavat enemmän vastuuta todellisista tai odotettavissa olevista menetyksistään ja epävarmasta tilanteestaan. Uusliberaali politiikka ja siihen kytkeytyvien kilpailun periaatteiden leviäminen myös muille elämänalueille kuin talouteen, kuten sosiaalisiin suhteisiin, jotka ovat perinteisesti toimineet epämuodollisten sosiaalisten siteiden ja vastavuoroisuuden periaatteilla, ovat voimistaneet vääryyden kokemuksia ja niihin liittyviä epäoikeudenmukaisuuden, turhautumisen ja nöyryyksen tunteita. Yksilöt ja ryhmät, jotka tuntevat itsensä syyttä tai toisesta syrjäytyneiksi, epäkunnioitetuiksi tai jälkeenjääneiksi yhteiskunnassa,

mutta joilla ei ole keinoja haastaa alistajiaan ja päästä ahdingostaan, ottavat yleensä vastuun koetuista vääryyksistään, mikä synnyttää heissä kateuden, häpeän, nöyryyksen ja voimattoman suuttumuksen tunteita. Näitä tunteita vahvistavat nykyiset sosiaaliset, taloudelliset ja ideologiset olosuhteet, kuten meritokraattinen individualismi, jotka asettavat vastuun menestyksestä tai epäonnistumisesta yksinomaan yksilöille⁶². Uusliberalismin globalisoitumisen myötä esimerkkejä kaunan emotionaaliseen mekanismiin perustuvista poliittisista liikkeistä on useita. Parhaiten tutkittuja ovat Yhdysvaltojen, Venäjän ja Israelin tapaukset sekä kansainvälinen incel-liike.

3.2 Solidaarisen tunteiden jakamisen mekanismia edustavat poliittiset liikkeet

Ensimmäinen esimerkki solidaarisesta tunteiden jakamisesta on viimeaikainen eurooppalainen vasemmistopopulismi 2010-luvun talouskriisin pahiten koettelemissa maissa. Kreikassa ja Espanjassa kansalaiset kokoontuivat lajoihin ja pitkään jatkuneisiin mielenosoituksiin, joissa he jakoivat kipeitä tuntojaan köyhyydestä, työttömyydestä ja veloistaan. Avoin keskustelu riisui henkilökohtaiset kokemukset moralisoinnista sekä henkilökohtaisten epäonnistumisten korostuksesta ja muuntui jaetuksi sosiaalisiksi kokemukseksi⁶³. Kokemusten jakaminen puolestaan edesauttoi *väärin kohdeltujen* kollektiivisen identiteetin muodostumista mielenosoittajien keskuudessa. Tällainen identiteetti yhdessä sitä tukevan, kriisin raken-

teellisiä syitä painottavan poliittisen retoriikan kanssa mahdollisesti henkilökohtaisten häpeän ja nöyryyksen tunteiden muuntumisen jaetuksi moraaliseksi suuttumukseksi niitä kohtaan, joiden nähtiin olevan vastuussa kansalaisten huonosta tilanteesta⁶⁴. Juuri moraalinen suuttumus antoi nimen *indignados*-liikkeelle, josta kehittyi myöhemmin vasemmistopopulistinen puolue Podemos. Sen nimi tarkoittaa samaa kuin Barack Obaman iskulause ”Yes, we can” eli ”kyllä, me pystymme”. Sekä *indignados* että samanaikainen globaali Occupy-liike ilmensivät horisontaalista, epämuodollista ja verkostoitunutta rakennetta sekä painottivat suoraa, osallistuvaa demokratiaa. Ne koordinoivat toimintaansa pitkälti sosiaalisen median digitaalisilla alustoilla ja tekivät päätöksiä yleiskokouksissa.⁶⁵

Samanlainen emotionaalinen dynamiikka on tunnistettu seksuaalivähemmistöjen yhtäläisiä oikeuksia vaatineista liikkeistä. Parhaiten tunnettu esimerkki on Deborah Gouldin tutkimus, Yhdysvalloissa AIDS-epidemian aikana 1980- ja 1990-luvuilla toiminut lesbojen ja homojen vastarintaliike ACT UP (AIDS Coalition to Unleash Power)⁶⁶. AIDS kärjisti lesbojen ja homojen kokemuksen siitä, ettei heitä tunnusteta yhdenvertaisiksi kansalaisiksi heteronormatiivisessa yhteiskunnassa, sekä tästä seuraavia häpeän, surun, turhautumisen, epätoivon ja suuttumuksen tunteita. ACT UP syntyi 1980-luvun alussa, jolloin homomiehet alkoivat kuolla AIDSiin, jonka aluksi oletettiin koskevan vain heitä. Tämä väärinymmärrys vahvisti yhteiskunnan tuomitsevaa suhtautumista homoihin ja lesboihin. Suhtautuminen ilmeni hallinnon välinpitämättömyytenä AIDS-lääkkeiden kehittämistä kohtaan, mikä voimisti homojen ja lesbojen häpeää sekä voimantonta suuttumusta.

Käännekohdaksi muodostui Yhdysvaltain korkeimman oikeuden vuonna 1986 antama päätös *Hardwick vs. Bowers*, joka vahvisti 24 osavaltion oikeuden kieltää suostumukseen perustuva, yksityinen homoseksuaalinen seksi. Hallinnon päätös tuli samaan aikaan, kun AIDS-kriisi kärjistyivät kuolemien määrän noustessa ja sarron yltyessä. Tämä herätti homoissa ja lesboissa raivoa, joka syrjäytti heidän häpeän ja syyllisyyden tunteensa ja muunsi ne moraaliseksi suuttumukseksi homofobista valtiota ja sen instituutioita kohtaan, joiden ACT UPin aktivistit katsoivat sallivan homojen kansanmurhan. Nämä jaetut tunteet motivoivat kollektiivista toimintaa, kuten suuria mielenosoituksia homoihin ja lesboihin kohdistuvan epäoikeudenmukaisuuden lopettamiseksi. Samalla ACT UPin toimintaan – säännöllisiin kokouksiin ja kollektiiviseen päätöksentekoon sekä erilaisiin mielenilmauksiin – osallistuminen voimaannutti. Se oli monille ensimmäinen kerta, kun he kokivat tulevaisuutensa vakavasti otetuiksi avoimesti homoseksuaaleina, jotka vaativat valtiolta ja yhteiskunnalta kuulluksi tulemistä ja kunnioitusta. Suoraan toimintaan osallistuminen herätti myös iloa, riemua ja ylpeyttä osallistujissa, joiden kamppailu yhteisten arvojen puolesta lisäsi läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden kokemuksia liikkeen jäsenten keskuudessa.⁶⁷

Vaikka kasvokkainen vuorovaikutus on solidaarisen tunteiden jakamisen mekanismin toteutumiseksi otollisin vuorovaikutuksen muoto, myös sosiaalinen media voi nykyään tarjota alustoja, joilla kipeiden tunteiden jakaminen on mahdollista. Tuore esimerkki on sosiaalisessa mediassa vuonna 2022 syntynyt saksalainen niukuuden politiikkaa vastustanut liike #IchbinArbeitsbetroffen (”olen köyhyyden satuttama”), jossa köyhyyden aiheuttaman häpeän, nöyryyksen ja voimattoman suuttumuksen jakaminen muuntui yhteiseksi moraaliseksi suuttumukseksi ja raivoksi epäoikeudenmukaista yhteiskunnallista järjestelmää kohtaan⁶⁸. Samalla osallistujien identiteetti muuttui uhreista sankareiksi, jotka ovat ylpeitä jokapäiväisestä kamppailustaan ja osallistumisestaan kollektiiviseen toimintaan yhtäläisen ihmisarvonsa tunnustamiseksi sekä eriarvoisuuden ja syrjinnän rakenteiden poistamiseksi. Uhrin roolin hylkääminen ja pyrkimys voimaannuttaa jäsenet kollektiiviseen toimintaan epäoikeudenmukaisuutta vastaan osoittavat, että liike ei näe vastustajiaan tuhottavina vihollisina vaan vastapuolena, joka on voitettava demokraattisin poliittisin keinoin. Myös solidaarisuuden ja keskinäisen myötätunnon syntyminen ryhmässä jakamalla henkilökohtaisten kamppailutarinoita liittyy tämän liikkeen muiden demokratiaa tukevien yhteiskunnallisten ja poliittisten liikkeiden jatkumoon⁶⁹.

3.3 Kaunan mekanismia edustavat poliittiset liikkeet

Kaunan emotionaalinen mekanismi on tunnistettu ensinnäkin Donald Trumpin autoritaarisessa nationalistisessa populismissa sekä hänen kannattajiensa keskuudessa. Näihin lukeutuu työväenluokan mutta myös hyvin toimeentulevan keskiluokan pääosin valkoisia äänestäjiä. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat äänestäjät ovat huolestuneita perinteisen etuoikeutetun asemansa heikkenemisestä, ja sosiaalisen putoamisen pelko voi tuottaa heille häpeän ja nöyryyksen tunteita⁷⁰. He projisoivat noita tunteita katkeruutena ja vihana liberaaleihin poliittisiin ja kulttuurisiin eliitteihin, joita he syyttävät erilaisten ulkoryhmien suosimisesta.⁷¹ Globalisaation, monimuotoisuuden ja edistyksen liberaalit arvot eivät näyttäyty heille hyveinä vaan paheina, jotka tuhoavat perinteisiä yhteisöjä, riistävät tavallisia ihmisiä ja heikentävät kulttuurista identiteettiä. Tässä moraalisisessa täyskäännöksessä ylistetään yksinkertaisuutta ja kamppailua, joita pidetään aitouden ja hyveellisuuden merkkeinä. Trumpin MAGA-kannattajat pitävät liberaaleja eliittejä moraalisesti turmeltuneina, joilla ei ole kosketuspintaa tavallisten amerikkalaisten kamppailuihin. Trumpia ylistetään hyveellisenä altavastajana ja uhrina, joka taistelee manipuloitua, epäoikeudenmukaista ja sortavaa järjestelmää vastaan. Tämä uudelleenarviointi, jossa rikkaus, etuoikeudet ja valta nähdään ahneuden, moraalisen rappion ja riiston merkkeinä, kun taas väärinymmärryksen kokemukset ovat moraalisen oikeamielisyyden tuntomerkki, sopii yhteen Nietzschen kaunan analyysin kanssa. Empiiriset tutkimukset vahvistavat tämän dynamiikan. Esimerkiksi

”Kauna ei ole vallankumouksellista, eikä se paranna ihmisten olosuhteita.”

Hochschild toteaa, kuinka monet Trumpin kannattajat omaksuvat ”syväkertomuksen” (*deep story*), jossa ahkerat, moraalisesti oikeamieliset amerikkalaiset joutuvat amerikkalaisen unelman jonossa ansaitsemattomien toisten syrjäyttämiksi, samalla kun eliitti katsoo heitä halveksivasti⁷². Tämä kaunasta kumpuava vastareaktio, jossa perinteisesti etuoikeutetut ryhmät esittävät itsensä alistettujen vähemmistöjen positiivisen erityiskohtelun ja poliittisen korrektiuden uhreina, on tunnustettu amerikkalaisen alt-right-liikkeen symbolisessa ja fyysisessä väkivallassa, kuten sosiaalisen median vihapuheessa sekä 6.1.2021 tapahtuneessa Yhdysvaltain kongressin valtauksessa⁷³.

Trump vahvistaa tätä kertomusta demonisoimalla liberaalit eliitit ulkopuoliseksi ja moraalisesti korruptoituneiksi samalla, kun hän ihailee näiden valtaa ja nostaa itsensä ja teknokraattiseen eliittiin kuuluvat kumppaninsa – muttei kannattajiaan – kansakunnan moraalisesti selkärangaksi. Trump ilmentää paradoksia: hän esittää olevansa unohdettujen ihmisten puolustaja keskittäen samalla vallan ja etuoikeudet itselleen. Hänen seuraajansa saavat symbolisen palkinnon: heidän nöyryytyksen, turhautumisen ja vääryyden kokemuksensa korotetaan moraaliseksi hyveiksi, ja he pääsevät osalliseksi kansakunnan ”suuruuden” palauttamisesta, josta muodostuu heidän uuden arvokkaan identiteettinsä perusta. Jo Nietzsche havaitsi, ettei kauna pyri vahvistamaan heikkojen asemaa tai purkamaan heitä alistavia valtarakenteita. Kauna ei ole vallankumouksellista, eikä se paranna ihmisten olosuhteita. Sen sijaan se kukoistaa symbolisissa täyskäännöksissä, jotka kääntävät heikkouden vahvuudeksi ja

vallan paheeksi. Kun Trump ja hänen teknokraattiset liittolaisensa vahvistavat valtaansa ja rikastuvat entisestään, he kääntävät saavutustensa symbolisen arvon ”kansakunnan voitoksi”⁷⁴.

Toinen esimerkki kaunan emotionaalisesta mekanismista on Venäjä. Kuten useissa Itä-Euroopan ja itäisen Keski-Euroopan maissa⁷⁵, mekanismi nojaa Venäjällä sekä henkilökohtaisiin että ryhmäperustaisiin kateuden, häpeän, nöyryytyksen ja voimattoman suuttumuksen tunteisiin. Venäjällä sillä on myös pitkä historia keisarillisena aikana koetussa teollisessa, tieteellisessä ja poliittisessä alemmuudentunnossa länsimaita kohtaan. Tämä johti ensin länsimaiden jäljittelyyn ja myöhemmin niiden esikuvan hylkäämiseen sopimattomana ja pahana Venäjälle, jolla on oma korkeampi tehtävä kristinuskon perintöä vaalivana ”kolmantena Roomana”⁷⁶. Nyky-Venäjällä kaunan taustalla on Neuvostoliiton romahdus kollektiivista identiteettiä järkyttävänä tapahtumana. Neuvostoliitto oli puutteineenkin valistuksen perintöön kuuluville tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden arvoille perustuva universalistinen hanke, joka yhdistyi Venäjän historialliseen erinomaisuuteen tieteessä, kirjallisuudessa, taiteessa ja musiikissa. Näihin nojaava kollektiivinen identiteetti oli neuvostokansalaisten itsekunnioituksen ja ryhmäperustaisen ylpeyden tärkeä lähde. Neuvostoliiton ja Venäjän kansainvälisen aseman tuskallinen romahdus sekä siirtyminen markkinatalouteen 1990-luvulla aiheuttivat sosiaalista ja taloudellista sekasortoa ja järkytyksiä monissa yhteiskuntaryhmissä. Kasvava sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoisuus ruokki henkilökohtaisia epäoikeudenmukaisuuden, voimattomuuden ja alemmuuden tunteita sekä ryhmäperus-

taisia menetyksen, häpeän ja nöyryyksen tunteita ja epävarmuutta kollektiivisesta identiteetistä⁷⁷.

Putinin autoritaarinen nationalistinen johtajuus perustuu kollektiivisen uhiuden retoriikalle, joka tarjosi perustan kollektiiviselle uudelleenarvioinnille. Länsimaat muuttuivat jäljiteltävästä mallista viholliseksi; ahneiksi kapitalisteiksi, jotka 1990-luvulla ryöstivät Venäjää yhdessä paikallisten oligarkkien kanssa, samalla kun NATO:n laajentumisen tulkittiin uhkaavan Venäjää ja venäläistä maailmaa (*Russkij mir*). Tämä uudelleenarviointi mahdollisti Venäjän alemmuuden kääntämisen ylemmyydeksi 'vuosituhantisena Venäjänä', joka on rappeutuneeksi syytetytyn lännen hylkäämien kristinuskon arvojen viimeinen linnake. Kuten Sharafutdinova toteaa, näin "Neuvostoliiton romahduksesta asti haudotut, tukahdutetut yleiset tappion, häpeän ja nöyryyksen tunteet voidaan muuttaa oikeamieliseksi suuttumukseksi, moraaliseksi ylemmydentunteeksi ja jopa vihaksi"⁷⁸. Tätä asetelmaa on vahvistanut Ukrainan sota, josta on Venäjällä tehty taistelu absoluuttisen hyvän (Venäjä) ja absoluuttisen pahan (Ukraina) välillä. Tämä vastakkainasettelu ilmaisee ja ruokkii yhteiskunnan kattavaa kaunaa Venäjän jälki-imperialistisesta traumasta, "joka vastareaktion muodostaa oman moraalijärjestelmänsä, kieltäytyy hyväksymästä vihollisen arvoja ja syyttää tätä kaikesta omasta onnettomuudestaan"⁷⁹.

Kolmas esimerkki kaunan emotionaalisen mekanismin ruokkimasta populistisesta politiikasta on Israel, jossa se muokkaa juutalaisyhteisön sisäisiä jakolinjoja sekä oikeistolaisten juutalaisryhmien ja palestiinalaisten välisiä suhteita. Sisäinen jakolinja kulkee mizrahien – Afrikasta tai Aasiasta Israeliin muuttaneiden juutalaisten – ja itä- ja länsieurooppalaista alkuperää olevien aškenasien välillä. Mizrahit ovat historiallisesti kohdanneet aškenasien eliitin harjoittamaa syrjintää, ja etenkin Israelin perustamisvuosina heitä kohdeltiin poliittisesti, taloudellisesti, uskonnollisesti ja kulttuurisesti toisen luokan kansalaisina yhteisestä kansallisesta ja uskonnollisesta identiteetistä huolimatta. Benjamin Netanjahu palaa poliittisessa retoriikassaan usein mizrahien historiallisiin haavoihin, joita hän hyödyntää vahvistaakseen heidän historiallisten vääryyksien koston tähtäävää uhrin identiteettiään. Tällä tavoin hän siirtää huomion pois sosioekonomisesta eriarvoisuudesta, joka edelleen vaikuttaa mizraheihin. Sen sijaan, että Netanjahu purkaisi näitä eriarvoisuuksia, hänen uusliberaali politiikkansa on lisännyt niitä huolimatta Likud-puolueen vuosikymmeniä kestäneestä vaikutusvallasta Israelin politiikassa. Eriarvoisuuksista syytetään yhä 40 vuotta sitten päättyneitä työväenpuolueen johtamaa hallintoa. Menneiden vääryyksien märehminen tarjoaa emotionaalista jatkuvuutta ja moraalista oikeutusta nykyhallinnolle, mutta se rajoittaa sovinnon ja tulevaisuuteen suuntautuvan politiikan mahdollisuuksia. Se vangitsee yksilöt ja ryhmät vastasytösten kierteeseen, jossa symbolinen kosto menee sisällöllisten muutosten edelle.⁸⁰

Toinen syrjitty ryhmä Netanjahun kansallisessa populismissa on arabiväestö. Historialliset kokemukset uhiudesta vaikuttavat nykyisten kertomusten muotoutumiseen. Kollektiiviset traumat, jotka johtuvat erityisesti

holokaustista ja Israelin varhaisista sodista arabinaapureitaan vastaan, ovat edelleen syvästi juurtuneet kansalliseen tietoisuuteen. Nämä eksistentiaalisia uhkia koskevat narratiivit ovat säilyneet, vaikka Israel on muuttunut olemassaolostaan taistelevasta valtiosta palestiinalaisalueiden laittomaksi miehittäjäksi, ja Gazassa se syyllistyy asiantuntijoiden mukaan myös väestön kansanmurhaan⁸¹. Netanjahu vahvistaa juutalaisten historiallisia uhiuden kokemuksia ja niihin pohjautuvia narratiiveja pitämällä sekä vasemmistopuolueita että palestiinalaisia valtion vihollisina ja sulkemalla heidät ulos israelilaisesta kansakunnasta. Hänen oikeistolainen hallituksensa tukee aktiivisesti uusien juutalaisten siirtokuntien perustamista Länsirannalle helpottaen palestiinalaisten maiden pakkolunastusta ja asettaen tiukkoja rajoituksia palestiinalaisten liikkumiselle. Paradoksaalisesti kuitenkin juuri etuoikeutetut juutalaiset siirtokuntalaiset ilmentävät voimakkaimmin kaunaa omaksuessaan uhrin aseman tässä sortojärjestelmässä. Toistaen Netanjahun syytöksiä "syvän valtion" olemassaolosta he väittävät joutuvansa poliisin ja oikeusjärjestelmän sekä poliittisen korrektiuden syrjimiksi, mikä heidän mielestään estää heitä kritisoimasta arabeja. Heidän uhiutumisensa on kietoutunut käsityksiin moraalista ylemmydestä ja oikeamielisyydestä, joka antaa heille mahdollisuuden perustella miehitystä jalona tehtävänä: alempiarvoisen ihmisryhmän "koulutusprojektina".⁸²

Viimeinen esimerkki kaunan emotionaalisesta mekanismista on vastentahtoisesta selibaatista kärsiviksi identifioituvien miesten incel-liike. Incelien maailmankuva on syvästi moralistinen ja manikealainen. Hyvät ovat inceleitä, joiden eliittiä edustavat "mustan pillerin" incelit – toisin kuin "punaisen pillerin" incelit – eivät vain tunnusta maailman olevan heille vihamielinen vaan hyväksyvät kohtalonsa väistämättömyyden.⁸³ Pahat ovat naisia ja seksuaalisesti menestyviä miehiä: "Stacyjä" ja "Chadejä". Ensimmäisiä vihataan, koska he ovat halluttuja mutta saavuttamattomia, kun taas jälkimmäisiä kadehditaan, koska heillä on se, mitä inceleiltä puuttuu, eli seksuaalinen viehätysvoima ja seksikumppanit. Vaikka "mustan pillerin" incelit väittävät hyväksyvänsä kohtalonsa, heidän kateutensa, katkeruutensa, halveksuntansa ja vihansa paljastavat heidän pitävän kiinni perinteisistä patriarkaalisista, heteronormatiivisista sukupuolinormeista. Näiden normien mukaan naisten kuuluu tarjota miehille tunnettyötä, huolenpitoa, huomiota, rakkautta ja seksiä, ja (valkoiset) miehet ovat miehyyden (ja valkoisuuden) vuoksi oikeutettuja sosiaaliseen asemaan, tunnustukseen ja työpaikkoihin. Heidän käsityksensä naisista pinnallisina, epäluotettavina, jopa epäinhimillisinä ja elämellisinä oman edun maksimoijina, joita arvostetaan vain seksuaalisina hyödykkeinä, ja menestyneistä miehistä tyhminä ja vastenmielisinä ovat yrityksiä voittaa tuskalliset tunteet kaunan motivoimien uudelleenarviointien avulla. Ne antavat inceleille mahdollisuuden nähdä itsensä uhreina, joita geneettinen perimä, naiset ja yhteiskunta ovat kohdelleet väärin. Viha ja halveksunta oletettuja sortajia kohtaan on incelien voimakkain, joskin silti heikko, tunneside.⁸⁴

Kaunaisen, moraalisesti oikeamielisen uhriuden ja ”mustan pillerin” incel-ideologian väistämättömän, voimattoman uhriuden välillä on vahva yhtäläisyys. ”Mustan pillerin” incelit pitävät itseään ylivertaisina siksi, että he tiedostavat asemansa parantamisen olevan toivotonta ja tunnustavat arvottomuutensa. Tämä *episteeminen ylivertaisuus* on inceleille tärkeämpää kuin heidän *moraalinen ylivertaisuutensa*, joka on johdannainen episteemisestä ylivertaisuudesta. Tässä on ero Nietzscheen ja Scheleriin, jotka korostavat moraalista ylivertaisuutta klassisissa kaunan analyysissaan. Kaksijakoinen asenne naisia kohtaan sekä ylivertaisina että alempiarvoisina heijastaa arvojen uudelleenarviointia, jossa naisten korkea arvo säilyy, vaikkakin halventavassa muodossa, seksuaalisiksi hyödykkeiksi alennettuina. Tämä halveksunta on syvästi juurtunut inceliin uhriuden ja katkeruuden tunteisiin. Inceliksi identifioitunut joukkomurhaaja Elliot Rodger kutsui ennen tekoaan julkaisemassaan Youtube-videossa itseään ”ylimmäksi herrasmieheksi”, mikä havainnollisti inceliin episteemisestä ylemmyydestä johdettua käsitystä moraalista ylemmyydestä⁸⁵.

4. Johtopäätöksiä

Artikkeli tarkasteli emotionaalisten mekanismien teorian kautta eri poliittisten ja yhteiskunnallisten liikkeiden emotionaalisen dynamiikan eroja ja seurauksia, ja siinä erotettiin demokratiaa edistävä ja demokratian vastainen syytösten politiikka. Tarkastellut esimerkit osoittavat, että demokratian vastaiseen syytösten politiikkaan liittyvät muihin ryhmiin kohdistuva viha ja vähemmistöjen oikeuksien rajoittaminen, tinkimätön omahyväisyys, moraalisesti oikeamielinen uhrius ja impulsiivinen, hajottava henkilökohtainen tai kollektiivinen toiminta. Demokratiaa edistävälle syytösten politiikalle on sen sijaan ominaista ryhmän sisäinen solidaarisuus ja suvaitsevaisuus muita ryhmiä kohtaan, empatia, pyrkimys emansipaatioon uhrin asemasta, yhteistyöhön perustuva ja harkitseva päätöksenteko, sekä määrätietoinen ja rakentava kollektiivinen toiminta.

Demokratian vastainen syytösten politiikka hyödyntää kaunan emotionaalista mekanismia retoriikassaan ja kannattajien mobilisoinnissa. Kun koetut vääryydet irrotetaan yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta taustastaan ja niihin liittyvät voimattoman suuttumuksen, nöyryytyksen, häpeän ja kateuden tunteet tukahdutetaan, kaunasta kumpuavat katkeruuden, halveksunnan ja vihan tunteet voidaan kohdistaa syntipukkeihin. Populistiset ja autoritaariset johtajat hyödyntävät tätä tunnepitoisessa retoriikassaan. Syntipukkeja ovat usein pakolaiset ja maahanmuuttajat, seksuaalivähemmistöt, perinteinen media sekä liberaali kulttuurinen ja poliittinen eliitti – tahot, joilla ei yleensä ole juurikaan tekemistä ihmisten kokemien vääryyksiensä kanssa. Myös kaunasta kumpuavat korjaavan oikeudenmukaisuuden vaatimukset ovat irrallaan todellisuudesta. Ensinnäkään nämä vaatimukset eivät tunnista eniten väärin kohdeltuja uhreja, koska kaunaiset uhrin keskittyvät narsistisesti omaan uhriuteensa ja ohittavat

muiden kärsimykset. Toiseksi kaunaiset vaatimukset korjaavasta oikeudenmukaisuudesta ovat epärealistisia, koska ne kaipaavat takaisin ”vanhoihin hyviin aikoihin, jolloin kaikki oli paremmin”, joita ei voida palauttaa.

Demokratiaa edistävä syytösten politiikka nojaa puolestaan solidaariseen tunteiden jakamisen mekanismiin. Se kohdistuu kansalaisten kokemuksiin epäkohtiin, vääryyksiin ja epäoikeudenmukaisuuksiin pyrkien paljastamaan ja korjaamaan ne kollektiivisen toiminnan ja demokraattisen osallistumisen avulla. Keskeinen tunne on koettuihin vääryyksiin kohdistuva demokraattinen moraalinen suuttumus, jonka kääntymistä itse kohdistuviksi voimattoman suuttumuksen, nöyryytyksen, häpeän ja kateuden tunteiksi tätä mekanismia edistävät poliittiset liikkeet ja niiden johtajat pyrkivät ehkäisemään rohkaisemalla ihmisiä näiden tunteiden jakamiseen ja muistuttamalla heitä yhteiskunnallista epäkohdista. Kokemus jaetuista huolenaiheista ja vääryyksistä vahvistaa jakamiseen osallistuvien ihmisten arvoja ja identiteettiä antaen toivoa muutoksen mahdollisuudesta yhteisten ponnistusten ja demokraattisen poliittisen vaikuttamisen keinoin. Solidaariseen tunteiden jakamiseen liittyvät korjaavan oikeudenmukaisuuden vaatimukset keskittyvät niin ikään todellisten vääryyksiin hyvittämiseen konkreettisin toimenpitein, ja ne tunnustavat myös muiden ryhmien hyvitykseen oikeuttavat kärsimykset.

Solidaarisen tunteiden jakamisen mekanismin vahvistaminen demokraattisissa yhteiskunnissa on erittäin tärkeää tänä aikana, kun Yhdysvaltain hallinto on siirtynyt kaunaisen syytösten politiikan toteuttajaksi ja edistäjäksi Euroopassa muuttuen näin turvallisuuden takaajasta turvallisuusuhaksi. Jotta Eurooppa voi toimia yhtenäisenä voimatekijänä ja vastustaa Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän autoritaarisia hallintoja, sen täytyy pystyä pitämään kiinni liberaaleista periaatteistaan. Ne ovat kuitenkin monissa Euroopan maissa uhattuina demokratian vastaisten populististen puolueiden nauttiessa laajaa kannatusta. Tässä tilanteessa tarvitaan kansalaisten koettujen vääryyksiensä parempaa huomioon ottamista poliittisessa päätöksenteossa, jotta ne eivät kanavoidu demokratiaa vastustavien liikkeiden tueksi. Kansalliset ja paikalliset hallinnot siinä missä yhteiskunnalliset ja poliittiset liikkeetkin voivat edistää kansalaisten mahdollisuuksia saada äänensä kuuluviin heille tärkeissä asioissa. Tämä edellyttää, että hallinnoissa ymmärretään tunteiden rooli informaationa siitä, mikä on meille tärkeää, eli mitä arvostamme, haluamme ja tarvitsemme ja mistä olemme huolissamme⁸⁶. Tämän ymmärryksen pohjalta voidaan kehittää menetelmiä ja käytäntöjä, joiden puitteissa kansalaiset voivat ilmaista huolenaiheitaan ja koettuja vääryyksiään siten, että ne päätyvät viranomaisten ja poliittisten päätöksentekijöiden tietoon ja osaksi päätöksentekoprosessia. Lopuksi on tärkeää, että päätetyistä poliittikkatoimista viestitään kansalaisille emotionaalisesti sensitiivisellä tavalla. Tällaisia työkaluja kehittää Euroopan komission rahoittama Horizon Europe -hanke Politics of Grievance and Democratic Governance (PLEDGE, 2024–2027), jonka teoreettisen viitekehyksen pääteemat esiteltiin tässä artikkelissa.⁸⁷

Viitteet

- 1 Levitsky & Ziblatt 2018.
 2 Schedler 2023.
 3 Capelos ym. 2022; Flinders & Hinterleitner 2022.
 4 Mouffe 2016.
 5 Gould 2009; Salmela & von Scheve, 2018; Smith Ochoa 2024.
 6 Salice & Salmela 2022; Salmela & von Scheve 2018; Salmela & Szanto, ilmestyy.
 7 Tunteiden (*emotions*) ja tuntemusten (*feelings*) käsitteellisestä erottelusta ks. Salmela 2023.
 8 Käännän tässä artikkelissa englannin käsitteen *anger* suuttumukseksi ja käsitteen *hatred* vihaksi. Suomalaiset psykologit eivät tee tätä erottelua, vaan he kääntävät myös *anger* vihaksi, joka on merkittävä, alkeellinen virhe.
 9 Salmela 2014.
 10 Prinz 2004.
 11 Lazarus 1991; Moors ym 2013.
 12 Trump 2020.
 13 Sharafutdinova 2020.
 14 Wetherell 2012.
 15 Hochschild 1983.
 16 Elster 1989, 25.
 17 Illari & Williamson 2012, 120.
 18 Gross 1998.
 19 Salice & Salmela 2022.
 20 Salice & Salmela 2022, 10.
 21 Hochschild 1983.
 22 Salice ja Salmela 2022.
 23 Ks. esim. Fischer ym. 2018; Szanto 2020.
 24 Smith ym. 2007.
 25 Turner 2007.
 26 Salmela & von Scheve 2018; Salmela & Szanto, ilmestyy.
 27 Scheler 1915/1961; Nietzsche 1887/1969; Aeschbach 2017; Demertzis 2020; Salmela & Capelos 2021; Vendrell Ferran 2023. ”Moraalinen suuttumus” on suomennos englannin käsitteestä *resentment*, joka suomennetaan yleensä kaunaksi, mutta koska myös *resentiment* kääntyy kaunaksi, *resentment* täytyy suomentaa jotenkin muuten. Viittaan termillä ”kaunainen moraalinen suuttumus” kaunan emotionaalisen mekanismin välityksellä syntyneeseen moraaliseen suuttumukseen, erotuksena solidaarisen tunteiden jakamisen mekanismin kautta syntyneestä moraalisesta suuttumuksesta, josta käytän Jeremy Englsiä (2015) seuraten termiä ”demokraattinen moraalinen suuttumus”. Näiden kahden moraalisen suuttumuksen muodon eroista ks. Salmela & Szanto, ilmestyy.
 28 Turner 2007; Emirbayer 2025.
 29 Reicher & Ulusahin 2020, 284.
 30 Reicher & Ulusahin 2020; Bauman 2017; Kenny 2017.
 31 Salmela & Capelos 2021.
 32 Szanto 2022; Katsafanas 2022.
 33 Engels 2015.
 34 Van Zomeren ym. 2012.
 35 Salmela & Nagatsu 2017.
 36 Gould 2009; Salmela & von Scheve 2018; Smith Ochoa 2024.
 37 Chouliaraki 2024.
 38 Ks. esim. Kelly 2019; Reicher & Ulusahin 2020; Hochschild 2016, 2024.
 39 Sharafutdinova 2020; Medvedev 2020.
 40 Ks. esim. Rovamo & Sakki 2024; Rovamo ym. 2023.
 41 Wodak 2015.
 42 Rovamo ym. 2023.
 43 Tormis ym. 2024a.
 44 Tormis ym. 2024b.
 45 Tormis ym. 2026.
 46 Voca ym. 2022; Čehajić-Clancy 2016.
 47 Vollhardt 2012.
 48 Jacoby 2015.
 49 Gabay ym. 2020.
 50 Gabay ym. 2020; Salmela & Capelos 2021.
 51 Young & Sullivan 2016; Illouz 2023.
 52 Salmela & Capelos 2021; Hoggett 2018; Illouz 2023.
 53 Demertzis 2020.
 54 Jacoby 2015.
 55 Capelos ym. 2024a.
 56 Hochschild 1983.
 57 Ruiz-Junco 2013.
 58 Sandel 2020; Mounk 2017.
 59 Furedi 2007.
 60 Ahmed 2010.
 61 Simiti 2016; Salmela & von Scheve 2018.
 62 Sandel 2020; Mounk 2017.
 63 Simiti 2016.
 64 Xenakis & Cheliotis, 2015.
 65 Salmela & von Scheve 2018; Gerbaudo 2013.
 66 Gould 2009.
 67 Gould 2009.
 68 Verkossa: ichbinarmutsbetroffen.start.page/
 69 Smith Ochoa 2024.
 70 Salmela & von Scheve 2017; Jetten 2019.
 71 Abraham & Barreto 2024; Reicher & Ulusahin 2020; Bebout 2019; Hochschild 2016, 2024. Kaunan mekanismin aktivoituminen voi edellyttää, että yksilö tai ryhmä kokee, että sillä on jotain menetettävää sosiaalisen asemansa pelätyn heikentymisen takia. Jo valmiiksi itsensä osattomiksi ja syrjäytyneiksi kokevilla yksilöillä ja ryhmillä voi olla vähemmän menetettävää, ja he voivat siksi olla vähemmän alttiita kaunaa ruokkiville tunteille. Toisaalta osattomuus ja syrjäytyneisyys altistavat yhteiskunnalliselle lannistuneisuudelle ja apatiialla. Kiitän anonymia vertaisarvioijaa tähän aiheeseen liittyvästä kommentista.
 72 Hochschild 2016, 2024.
 73 Abraham & Barreto 2024.
 74 Capelos, Salmela & Demertzis, ilmestyy.
 75 Kaunan emotionaalinen mekanismi on tunnistettu puolalaisessa (Kazlauskaitė 2022) ja unkarilaisessa (Kiss 2021) politiikassa, ja sen löytäminen muiden itäisen Keski-Euroopan maiden politiikasta on vain ajan kysymys, sikäli kuin aiempien politiikan tutkimuksen teoreettisten suuntausten pyrkimys hegemonisen asemansa säilyttämiseen ei estä tämän uuden suuntauksen soveltamista alan tutkimukseen.
 76 Greenfeld 1992.
 77 Sharafutdinova 2020.
 78 Sharafutdinova 2020, 145.
 79 Medvedev 2020, 220.
 80 Illouz 2023.
 81 Ks. International Association of Genocide Scholarsin 31.8.2025 hyväksymä päätöslauselma: genocidescholars.org/wp-content/uploads/2025/08/IAGS-Resoluti-on-on-Gaza-FINAL.pdf
 82 Illouz 2023.
 83 Manosfäärin ”punaisen” ja ”mustan” pillerin ideologiat juontavat juurensa elokuvaan *Matrix* (1999), jossa päähenkilö Neo joutuu valitsemaan joko sinisen pillerin, joka palauttaa hänet onnelliseen tietämättömyyteen, tai punaisen pillerin, joka lupaa karun mutta totuudenmukaisen käsityksen todellisuudesta. Manosfäärin jäsenet tunnustavat itsensä punaisen pillerin ottaneiksi, mikä heille merkitsee tietoisuutta yhteiskunnan läpitunkevista indoktrinaatiosta ja miesten vastaisuudesta. Käsite eroaa kuitenkin incelien esittelemästä ”mustasta pilleristä”. Siinä missä punainen pilleri tarjoaa toivoo paremmasta pyrkimyksillä edistää omaa vetovoimaa ja menestystä, musta pilleri edustaa luopumista toivosta ja tyytymistä elämään kurjuudessa ja toivottomuudessa.
 84 Capelos ym. 2024b; Tietjen & Tirkkonen 2023.
 85 Capelos ym. 2024b; Capelos ym. 2024c. Rodgerin Youtube-videon transkripti on luettavissa osoitteessa: www.latimes.com/local/lanow/la-me-ln-transcript-ucsb-shootings-video-20140524-story.html
 86 Szanto & Slaby 2020.
 87 Mikko Salmelan tutkimusta on rahoittanut Euroopan unionin tutkimus- ja innovaatio-ohjelma Horizon Europe sopimuksen nro 101132560 (PLEDGE – Politics of Grievance and Democratic Governance) nojalla. Salmela kiittää lisäksi Tereza Capelosta, Nicolas Demertzistä, Alessandro Salicea, Christian von Scheveä sekä Thomas Szantoa, joiden kanssa julkaistujen yhteisartikkelien materiaalia on käytetty tätä artikkelia työstettäessä.

Kirjallisuus

- Abraham, Anastasja & Barreto, Amilcar A., *The Bait and the Switch: The American Alt-Right's Manufactured Martyrdom*. Lexington Books, Lanham 2024.
 Aeschbach, Sebastien, *Ressentiment: An anatomy*. Archive Ouverte UNIGE, 2017. <https://doi.org/10.13097/archive-ouverte/unige:103621>
 Ahmed, Sara, *The Promise of Happiness*. Duke University Press, Durham 2010.
 Bauman, Zygmunt, *Retrotopia*. Polity Press, London 2017.
 Bebout, Lee, *Weaponizing Victimhood: Discourses of Oppression and the Maintenance of Supremacy on the Right*.

- Teoksessa *News on the Right: Studying Conservative News Culture*. Toim. Anthony Nadler & A. J. Bauer. Oxford University Press, New York 2019, 64–83.
- Capelos, Tereza, Salmela, Mikko & Krisciunaite, Gabija, *Grievance Politics: An Empirical Analysis of Anger through the Emotional Mechanism of Resentment*. *Politics and Governance*. Vol. 10, No. 4, 2022, 384–395. <https://doi.org/10.17645/pag.v10i4.5789>
- Capelos, Tereza, Salmela, Mikko, Sullivan, Gavin B. & Chrona, Stavroula, *The Anti-Social Triad of Grievance Politics: An Integrated Model of Reactionism, Resentment, and Collective Narcissism*. *American Behavioral Scientist*. Advance online publication, 2024a. <https://doi.org/10.1177/00027642241240351>
- Capelos, Tereza, Salmela, Mikko, Talalakina, Anastaseia & Cotena, Oliver, *Resentment in the Manosphere: Conceptions of Morality and Avenues for Resistance in the Incel Hatred Pipeline*. *Philosophies*. Vol. 9, No. 36, 2024b 1–20. <https://doi.org/10.3390/philosophies9030036>
- Capelos, Tereza, DaVisio, Kaitlyn & Salmela, Mikko, *Digital Campaigns of Extremist Violence through Resentment: Mapping the Emotional Mechanism of Violent Extremist Manifestos*. Teoksessa *Routledge Handbook in Political Campaigning*. Toim. Daren Lilleker, Daniel Jackson, Bente Kalsnes, Claudia Mellado, Filippo Trevisan & Anastasia Veneti. Routledge, London 2024c.
- Capelos, Tereza, Salmela, Mikko & Demertzis, Nicolas, *National Populism, Resentmentful Politics, and Autocratization: How Grievance Becomes a Governing Logic*. Teoksessa *Nationalism and Populism: Emotions and Rationality in Current Challenges to Democracy*. Toim. Thomas Sturm & Sabine Döring. Routledge, London ilmestyy 2026.
- Čehajić-Clancy, Sabina, Goldenberg, Amit, Gross, James J. & Halperin, Eran, *Social-psychological interventions for intergroup reconciliation: An emotion regulation perspective*. *Psychological Inquiry*. Vol. 27, No. 2, 2016, 73–88. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2016.1153945>
- Chouliarakis, Lilie, *WRONGED. The Weaponization of Victimhood*. Columbia University Press, New York 2024.
- Demertzis, Nicolas, *The Political Sociology of Emotions: Essays on Trauma and Resentment*. Routledge, London 2020.
- Elster, Jon, *Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge University Press, Cambridge 1989.
- Elster, Jon, *Alchemies of the Mind: Rationality and the Emotion*. Cambridge University Press, Cambridge 1999.
- Engels, Jeremy, *The Politics of Resentment*. Penn State University Press, Philadelphia 2015.
- Emirbayer, Mustafa, *Collective Defence Mechanisms*. *American Sociological Review*. Online First, 2025, 1–25 <https://doi.org/10.1177/000312242513415>
- Fischer, Agneta, Halperin, Eran, Canetti, Daphne & Jasini, Alba, *Why We Hate*. *Emotion Review*. Vol. 10, No. 4, 2018, 309–320. <https://doi.org/10.1177/1754073917751229>
- Flinders, Matt & Hinterleitner, Markus, *Party Politics vs. Grievance Politics: Competing Modes of Representative Democracy*. *Society*. Advance online publication, 2022.
- Furedi, Frank, *Invitation to Terror*. Continuum, London 2007.
- Gabay, Rahav, Hameiri, Boaz, Nadler, Arie & Lifschitz, Tammy R., *The Tendency for Interpersonal Victimhood: The Personality Construct and its Consequences*. *Personality and Individual Differences*. 165, 110134, 2020. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110264>
- Gerbaudo, Paulo, *Tweets and the Streets*. Pluto Press, London 2013.
- Greenfeld, Liah, *Nationalism. Five Roads to Modernity*. Harvard University Press, Cambridge (MA) 1992.
- Gross, James J., *Antecedent- and Response-Focused Emotion Regulation: Divergent Consequences for Experience, Expression, and Physiology*. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 74, No. 1, 1998, 224–237. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.1.22>
- Gould, Deborah, *Moving Politics: Emotions in ACT UP's fight against AIDS*. University of Chicago Press, Chicago 2009.
- Hochschild, Arlie R., *Strangers in Their Own Land: Anger and Mourning on the American Right*. The New Press, New York 2016.
- Hochschild, Arlie R., *Stolen Pride: Loss, Shame, and the Rise of Right*. The New Press, New York 2024.
- Hochschild, Arlie R., *The Managed Heart: The Commercialization of Human Feeling*. University of California Press, Berkeley (CA) 1983.
- Hoggett, Paul, *Resentment and Grievance*. *British Journal of Psychotherapy*. Vol. 34, No. 3, 2018, 393–407. <https://doi.org/10.1111/bjp.12372>
- Illari, Phyllis M. & Williamson, Jon, *What is a Mechanism? Thinking About Mechanisms Across the Sciences*. *European Journal for Philosophy of Science*. Vol. 2, No. 1, 2012, 119–235. <https://doi.org/10.1007/s13194-011-0038-2>
- Illouz, Eva, *The Emotional Life of Populism: How Fear, Disgust, Resentment, and Love Undermine Democracy*. Polity Press, London 2023.
- Jacoby, Tami A., *A Theory of Victimhood: Politics, Conflict and the Construction of Victim-Based Identity*. *Millennium: Journal of International Studies*. Vol. 43, No. 2, 2015, 511–530.
- Jetten, Jolanda, *The Wealth Paradox: Prosperity and Opposition to Immigration*. *European Journal of Social Psychology*. Vol. 49, No. 6, 2019, 1097–1113. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2552>
- Katsafanas, Paul, *Group Fanaticism and Narratives of Resentment*. Teoksessa *Philosophy of Fanaticism: Epistemic, Affective and Political Dimensions*. Toim. Leo Townsend, Ruth Rebecca Tietjen, Hand Bernhard Schmid & Michael Staudigl. Routledge, London 2022, 163–189.
- Kazlauskaitė, Ruta, *Embodying Resentmentful Victimhood: Virtual Reality Re-enactment of the Warsaw Uprising in the Second World War Museum in Gdańsk*. *International Journal of Heritage Studies*. Vol. 28, No. 6, 2022, 699–713. <https://doi.org/10.1080/13527258.2021.2001674>
- Kelly, Casey Ryan, Donald J. Trump and the Rhetoric of Resentment. *Quarterly Journal of Speech*. Vol. 106, No. 1, 2019, 2–24. <https://doi.org/10.1080/00335630.2019.1699283>
- Kenny, M., *Back to the Populist Future? Understanding Nostalgia in Contemporary Ideological Discourse*. *Journal of Political Ideologies*. Vol. 22, No. 3, 2017, 256–273. <https://doi.org/10.1080/13569317.2017.1346773>
- Kiss, Balasz, *Double Resentment: The Political Communication of Kulturkampf in Hungary*. *Politics and Governance*. Vol. 9, No. 3, 2021, 227–236. <https://doi.org/10.17645/pag.v9i3.4228>
- Lazarus, Richard S., *Emotion and Adaptation*. Oxford University Press, New York 1991.
- Levitsky, Steven & Ziblatt, Daniel, *How Democracies Die*. Penguin Books, New York 2018.
- Medvedev, Sergei, *The Return of the Russian Leviathan*. Käänt. Steven Dalziel. Polity Press, London 2020.
- Moors, Agnes, Ellsworth, Phoebe C., Scherer, Klaus R. & Frijda, Nico H., *Appraisal Theories of Emotion: State of the Art and Future Development*. *Emotion Review*. Vol. 5, No. 2, 2013, 119–124. <https://doi.org/10.1177/17540739124681>
- Mouffe, Chantal, *Democratic Politics and Conflict: An Agonistic Approach*. *Política Común*. Vol. 9, 2016.
- Mounk, Yascha, *The Age of Responsibility: Luck, Choice, and the Welfare State*. Harvard University Press, Cambridge (MA) 2017.
- Nietzsche, Friedrich, *Moraalin alkuperästä* (1887). Suom. J. A. Hollo. Otava, Helsinki 1969.
- Prinz, Jesse J., *Gut Reactions: A Perceptual Theory of Emotion*. Oxford University Press, New York 2004.
- Reicher, Stephen & Ulusahin, Yasemin, *Resentment and Redemption: On the Mobilization of Dominant Group Victimhood*. Teoksessa *The Social Psychology of Collective Victimhood*. Toim. Johanna Ray Vollhardt. Oxford University Press, London 2020, 275–294.
- Rovamo, Helena & Sakki, Inari, *Mobilization of Shared Victimhood in the Radical Right Populist Finns Party Supporters' Identity Work: A Narrative Discursive Approach to Populist Support*. *European Journal of Social Psychology*. Vol. 54, No. 2, 2024, 495–512. <https://doi.org/10.1002/ejsp.3021>
- Rovamo, Helena, Pettersson, Katarina &

- Sakki, Inari, Who's to Blame for Failed Integration of Immigrants? Blame Attributions as an Affectively Polarizing Force in Lay Discussions of Immigration in Finland. *Political Psychology*. Vol. 45, No. 2, 2023, 235–258. <https://doi.org/10.1111/pops.12917>
- Ruiz-Junco, Natalie, Feeling Social Movements: Theoretical Contributions to Social Movement Research on Emotions. *Sociology Compass*. Vol. 7, No. 1, 2013, 45–54.
- Salice, Alessandro, & Salmela, Mikko, What Are Emotional Mechanisms? *Emotions and Society*. Vol. 4, No. 1, 2022, 49–68.
- Salmela, Mikko, *Tunneteoriat analyttisessä filosofiasa William Jamesista nykypäivään*. Ensyklopedia Logos, 2023. fil.fi/fi/ensyklopedia/tunneteoriat-analyttisessa-filosofiasa-william-jamesista-nykypaivaan
- Salmela, Mikko, *True Emotions*. John Benjamins, Amsterdam 2014.
- Salmela, Mikko & Capelos, Tereza, Resentment: A Complex Emotion or an Emotional Mechanism of Psychic Defences? *Politics and Governance*. Vol. 9, No. 3, 2021, 191–203. <https://doi.org/10.17645/pag.v9i3.4300>
- Salmela, Mikko & Nagatsu, Michiru, How Does it Really Feel to Act Together? Shared Emotions and the Phenomenology of We-Agency. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*. Vol. 16, No. 3, 2017, 449–470.
- Salmela, Mikko & Szanto, Thomas, Two Types of Political Resentment. Teoksessa *The Moral Psychology of Resentment*. Toim. Max Lewis & Antti Kauppinen. Rowman & Littlefield, Lanham ilmestyy 2026.
- Salmela, Mikko & von Scheve, Christian, Emotional Roots of Right-Wing Political Populism. *Social Science Information*. Vol. 56, No. 4, 2017, 567–559. <https://doi.org/10.1177/0539018417734419>
- Salmela, Mikko & von Scheve, Christian, Emotional Dynamics of Right- and Left-Wing Political Populism. *Humanity & Society*. Vol. 42, No. 4, 2018, 434–454. <https://doi.org/10.1177/0160597618802521>
- Sandel, Michael, *The Tyranny of Merit: What's Become of the Common Good?* Farrar, Straus & Giroux, New York 2020.
- Schedler, Andreas, Rethinking Political Polarization. *Political Science Quarterly*. Vol. 138, No. 3, 2023, 335–360. <https://doi.org/10.1093/psquar/qqad038>
- Scheler, Max, *Ressentiment* (1915). Käänt. Lewis Coser. Marquette University Press, Milwaukee 1961.
- Schori-Eyal, Noa, Klar, Yechiel, Rochas, Sonia & McNeill, Andrew, The Shadows of the Past: Effects of Historical Group Trauma on Current Intergroup Conflicts. *Personality and Social Psychology Bulletin*. Vol. 43, No. 4, 2017, 538–554. <https://doi.org/10.1177/0146167216689063>
- Sharafutdinova, Gulnaz, *The Red Mirror: Putin's Leadership and Russia's Insecure Identity*. Oxford University Press, New York 2020.
- Simiti, Marilena, Rage and Protest: The Case of the Greek Indignant Movement. *Contention: The Multidisciplinary Journal of Social Protest*. Vol. 3, No. 2, 2016, 33–50.
- Smith, Eliot R. Seger, Charles R. & Mackie, Diane M., Can Emotions be Truly Group Level? Evidence Regarding Four Conceptual Criteria. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 93, No. 3, 2007, 431–446. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.3.431>
- Smith Ochoa, Christoffer, Breaking the Silence in a Crisis: Disrupting the German Poverty Discourse via Everyday Storytelling. *Presentation in the conference, Emotions and Protective Policies*. University of Saarbrücken, June 11–14, 2024.
- Szanto, Thomas & Slaby, Jan, Political Emotions. Teoksessa *The Routledge Handbook of Phenomenology of Emotion*. Toim. Thomas Szanto & Hilge Landweer. Routledge, London 2020, 478–494.
- Szanto, Thomas, Sacralizing Hostility: Fanaticism as a Group Based Affective Mechanism. Teoksessa *Philosophy of Fanaticism: Epistemic, Affective, and Political Dimensions*. Toim. Leo Townsend, Ruth Rebecca Tietjen, Hans Bernhard Schmid & Michael Staudigl. Routledge, London 2022, 191–211.
- Szanto, Thomas, In Hate We Trust: The Collectivization and Habitualization of Hatred. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*. Vol. 19, No. 3, 2020, 453–480. <https://doi.org/10.1007/s11097-018-9604-9>
- Tietjen, Ruth Rebecca & Tirkkonen, Sanna K., The Rage of Lonely Men: Loneliness and Misogyny in the Online Movement of “Involuntary Celibates” (Incels). *Töpoi*. Vol. 42, 2023, 1229–1241. <https://doi.org/10.1007/s11245-022-09811-0>
- Tormis, Helenor, Mabrouk, Mariman, Pettersson, Katarina, & Sakki, Inari, Negotiating Prejudice and Equality: Analysing Gender and Sexuality Discourse Among Supporters of Populist Radical Right Message in Switzerland and Finland. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. Vol. 34, No. 6, 2024b, <https://doi.org/10.1002/casp.2897>
- Tormis, Helenor, Pettersson, Katarina, & Sakki, Inari, ‘Like We Definitely Have to Go Greener, But...’: Analysing Affective–Discursive Practices in Populist Environmental Discourse. *British Journal of Social Psychology*. Vol. 63, No. 3, 2024a, 1339–1356. <https://doi.org/10.1111/bjso.12733>
- Tormis, Helenor, Sakki, Inari, & Pettersson, Katarina, National bitterness, powerlessness and greatness: Examining constructions of affect as part of argumentation in populist EU discourse in Finland. *British Journal of Social Psychology*. Vol. 65, e70055, 2026. <https://doi.org/10.1111/bjso.70055>
- Trump, Mary L., *Too Much and Never Enough*. Simon & Schuster, New York 2020.
- Turner, Jonathan, Self, Emotions, and Extreme Violence: Extending Symbolic Interactionist Theorizing. *Symbolic Interaction*. Vol. 30, No. 4, 2007, 501–530. <https://doi.org/10.1525/si.2007.30.4.501>
- Vendrell Ferran, Ingrid, *Ressentiment and Self-Deception in Early Phenomenology: Voigtländer, Scheler, and Reinach*. Teoksessa *Else Voigtländer: Self, Emotion, and Sociality*. Toim. Ingrid Vendrell Ferran. Springer, Cham 2023, 102–121.
- Voca, Shpend, Graf, Sylvie & Rugar, Mirjana, Victimhood Beliefs are Linked to Willingness to Engage in Intergroup Contact with the Former Adversary through Empathy and Trust. *Group Processes & Intergroup Relations*. Vol. 26, No. 3, 2022, 696–719. <https://doi.org/10.1177/13684302221084859>
- Van Zomeren, Martijn, Leach, Colin Wayne, & Spears, Russell, Protesters as “Passionate Economists”: A Dynamic Dual Pathway Model of Approach Coping with Collective Disadvantage. *Personality and Social Psychology Review*. Vol. 16, No. 2, 2012, 180–199. <https://doi.org/10.1177/1088868311430835>
- Vollhardt, Johanna Ray, Collective Victimization. Teoksessa *The Oxford Handbook of Intergroup Conflict*. Toim. Linda R. Tropp. Oxford University Press, Oxford 2012, 136–157.
- Wetherell, Margaret, *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. SAGE, London 2012.
- Wodak, Ruth, *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. SAGE, London 2015.
- Xenakis, Sappho & Cheliotis, Leonidas, Anger Management and the Politics of Crime in the Greek Crisis. Teoksessa *The Politics of Extreme Austerity: Greece in the Eurozone Crisis*. Toim. Georgios Karyotis & Roman Geronimos. Palgrave Macmillan, London 2015, 142–159.
- Young, Isaac F. & Sullivan, Daniel, Competitive Victimhood: A Review of the Theoretical and Empirical Literature. *Current Opinion in Psychology*. Vol. 11, 2016, 30–34. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.04.004>